

Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kararının Devlet Memurluğuna Giriş Koşullarına Etkisinin Yargı Kararları Çerçevesinde Değerlendirilmesi

F. Ebru GÜNDÜZ*
Hakan GÜNDÜZ**

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK – ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

*Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı. fegunduz@aybu.edu.tr, **ORCID:** 0000-0002-7721-9444.

** Doç. Dr., Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Ana Bilim Dalı. hakan.gunduz@hku.edu.tr, **ORCID:** 0000-0002-2437-8329

Makale Geliş Tarihi: 22 Haziran 2025 **Makale Kabul Tarihi:** 5 Ağustos 2025

Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kararının Devlet Memurluğuna Giriş Koşullarına Etkisinin Yargı Kararları Çerçevesinde Değerlendirilmesi

ÖZ

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinde devlet memurluğuna alınmanın genel koşulları tek tek sayılmış ve bunlar arasında negatif bir koşul olarak mahkûmiyete de yer verilmiştir. Devlet memuru olabilmek için kişinin belirli bir süre hapis cezasına mahkûmiyetinin veya Kanun'da sayılan bazı suçlardan dolayı bir mahkûmiyetinin bulunmaması gerekmektedir. Yeni ceza adalet sisteminde kural olarak süresiz hak yoksunluğu öngörülmemiştir; hapis cezasına mahkûmiyetin doğurduğu hak yoksunluğunun hapis cezasının infazının tamamlanmasına kadar süreceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte, 5237 sayılı TCK dışındaki bazı kanunlarda süresiz hak yoksunluğuna yer verilmesi nedeniyle, 2006 yılında 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'na eklenen 13/A maddesi ile yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesi yeniden kabul edilmiştir. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alan kişinin devlet memuru olup olamayacağı, şayet bu mahkûmiyet hükmü üzerine devlet memurluğundan çıkarılmış ise, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının kişinin memuriyete geri dönüşünün yolunu açıp açamayacağı konusunda, 657 sayılı Kanunda açık bir düzenleme bulunmadığı gibi yargı kararları arasında da yeknesaklık bulunmamaktadır. Belirtilen nedenlerle, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının devlet memurluğuna giriş koşullarına etkisi yargı

kararları ışığında değerlendirilmiş ve konu açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yasaklanmış hakların geri verilmesi, devlet memurluğu, yargı kararları, hak yoksunluğu, mahkûmiyet.

The Effect of Court Decisions on the Restitution of Forfeited Rights on the Conditions for Entering Civil Service

ABSTRACT

Article 48 of the Civil Servants Law No. 657 lists the general conditions for being a civil servant one by one, and includes conviction as a negative condition among these. In order to become a civil servant, a person must not have been sentenced to a certain period of imprisonment or have been convicted of certain crimes listed in the Law. Indefinite deprivation of rights is not envisaged as a rule in the new criminal justice system; it is regulated that the deprivation of rights caused by a sentence to imprisonment will continue until the completion of the execution of the prison sentence. However, due to the provision of indefinite deprivation of rights in some laws other than the Turkish Penal Code No. 5237, the institution of restitution of forfeited rights was re-accepted with Article 13/A added to the Criminal Records Law No. 5352 in 2006. There is no clear regulation in Law No. 657 and no uniformity among court decisions on whether the person who has decided to restitution of forfeited rights can be a civil servant, and whether the decision to restitution of forfeited rights can pave the way for the person to return to the civil service if he/she has been dismissed from the civil service upon this conviction. For the reasons stated, the effect of the decision to restitution of forfeited rights on the conditions for entering the civil service has been evaluated in the light of court decisions and the issue has been tried to be clarified.

Keywords: Restitution of forfeited rights, civil service, judicial decisions, deprivation of rights, conviction.

GİRİŞ

1982 Anayasası'nın 128. maddesinin 2. fıkrasında; memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işlerinin kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Benzeri bir düzenleme 1961 Anayasası'nın 117. maddesinin 2. fıkrasında yer almıştır. Bu anayasal düzenlemeler gereğince memurların özlük işleri 14.07.1965 tarihli 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Devlet memurluğuna giriş koşulları ile memurluğun sona erme halleri 657 sayılı Kanun ile düzenleme altına alınan konular arasında yer almaktadır. Kanunda Devlet memurluğuna giriş koşulları genel ve özel koşullar olarak sınıflandırılmış; genel koşullar tek tek sayılmış ancak özel koşullar, bazı hizmet sınıfları için diploma koşulu ile kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak olarak ifade edilmiştir.

657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde devlet memurluğuna alınmanın genel koşulları sayılmış ve bunlar arasında negatif bir koşul olarak mahkûmiyete de yer verilmiştir. Bir diğer ifade ile bu düzenleme gereğince, devlet memuru olabilmek için kişinin belirli bir süre hapis cezasına mahkûmiyetinin veya maddede sayılan suçlardan dolayı herhangi bir mahkûmiyetinin bulunmaması gerekmektedir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) kabul etmiş olduğu yeni ceza adalet sisteminde kural olarak süresiz hak yoksunluğu öngörülmemiş; Kanun'un 53/2. maddesinde hapis cezasına mahkûmiyetin doğurduğu hak yoksunluğunun hapis cezasının infazının tamamlanmasına kadar süreceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte, 5237 sayılı TCK dışındaki bazı kanunlarda süresiz hak yoksunluğuna yer verilmesi nedeniyle, -aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere- 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'na 2006 yılında eklenen^[1] 13/A maddesi ile yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesi kabul edilmiştir.

[1] 13/A maddesi, 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 38. maddesi ile 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'na eklenmiştir (Resmî Gazete Tarih ve Sayısı: 19.12.2006-26381).

Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alan kişinin devlet memuru olup olamayacağı, şayet bu mahkûmiyet hükmü üzerine devlet memurluğundan çıkarılmış ise, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının bu kişinin memuriyete geri dönüşünün yolunu açıp açamayacağı konusunda, 657 sayılı Kanun'da açık bir düzenleme bulunmadığı gibi yargı kararları arasında da yeknesaklık bulunmamaktadır. Belirtilen nedenlerle, tartışmalı yönleri olan bu konunun ele alınmasının faydalı olacağını değerlendirerek çalışmamızı kaleme aldık.

Çalışmamızda ceza mahkûmiyetinin devlet memurluğuna etkisini ele aldıktan sonra, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının koşullarını genel hatları ile inceleyeceğiz. Müteakiben konuya ilişkin yargı mercilerinin yaklaşımını ve kendi görüşümüzü ifade edeceğiz.

I. CEZA MAHKUMİYETİNİN DEVLET MEMURLUĞUNA ETKİSİ

657 sayılı Kanun'da belirli koşullara sahip ceza mahkûmiyeti hem devlet memuru olmanın koşulu hem de devlet memurluğunun sona erme sebebi olarak düzenlenmiştir.

657 sayılı Kanunu'nun 48. maddesinde memurluğa alınacak kişilerde varlığı gerekli olan genel şartlar arasında, kasten işlenen bir suçtan belirli bir süre hapis cezasına mahkûm olmamak ve maddede sayılan suçlardan mahkûm olmamak koşulları sayılmıştır. Anılan maddede sayılan diğer koşullar genel olarak memur olabilmek için var olması gereken koşullar iken; mahkûmiyet koşulu negatif bir koşul olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devlet memurluğunun negatif koşulu olan mahkûmiyet, anılan maddede iki şekilde düzenlenmiştir. Birincisi kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm olmamaktır. Bu ceza mahkûmiyetinde suçun hem manevi unsuru hem de yaptırımın türü ve süresi önem arz etmektedir. Bir diğer ifade ile öncelikle suç, kasten işlenmiş olmalıdır. Dolayısıyla taksirle işlenmiş suçlardan verilen hapis cezasının süresi ne kadar olursa olsun devlet memuru olmaya engel

olmayacaktır.^[2] Aynı zamanda kasten işlenmiş suçun en az bir yıl süreli hapis cezasına mahkûmiyete sebep olması gerekir ki, bu en az bir yıllık mahkûmiyetin de tek bir suçtan dolayı verilmiş olması gerekir. Dolayısıyla birden fazla suçtan alınan hapis cezasının toplamının bir yılı bulması, devlet memuru olmaya engel bir hal oluşturmayacaktır.^[3]

657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde düzenlenen mahkûmiyet koşulunun ikinci hali ise; affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamaktır. Kanunda tek tek sayılan bu suçlardan mahkûmiyetin devlet memurluğuna girişe engel olabilmesi için mahkûmiyetten dolayı uygulanacak yaptırımın türünün ve süresinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır; bu suçlardan bir mahkûmiyetin bulunması memurluğuna girişe engel olarak yeterlidir.

657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde yer alan mahkûmiyetlerin devlet memurluğuna alınmaya engel oluşturabilmesi için mahkûmiyet kararlarının kesinleşmiş olması gerekmektedir. Henüz kesinleşmemiş, yargılaması devam eden suçlar memurluğa alınmaya engel oluşturmayacaktır.^[4]

Devlet memurluğuna giren kişinin memurluğu süresince memur olmak için aranan genel ve özel koşulları taşıması gerekmektedir.^[5] Kişinin memurluk koşullarını taşımadığının sonradan anlaşılması veya memurluk

[2] Bahtiyar Akyılmaz, Sezginer Murat ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 17. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2023), 719; Ramazan Çağlayan, *İdare Hukuku Dersleri*, 12. Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi 2024), 523.

[3] Çağlayan, *İdare Hukuku Dersleri*, 523.

[4] Ali D. Ulusoy, *Türk İdare Hukuku*, 6. Baskı (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2023), 633.

[5] "... hukukumuzda Devlet memuru olabilmek için bir kısım genel ve özel şartlar aranmaktadır. İlgililerin bu şartları memuriyete giriş esnasında taşımalarının zorunlu olmasının yanında, şartların memuriyet süresince de muhafaza edilmesi kanunî bir gerekliliktir." Danıştay 8. Dairesi, E. 2018/2262,

süresi içinde bu koşulları kaybetmesi memurluğun sona ermesine sebep olacaktır. Devlet memurluğunun sona ermesine ilişkin düzenlemeler 657 sayılı Kanun'un 94 ilâ 98. maddeleri arasında düzenlenmiş; 98. maddenin b fıkrasında da açıkça, devlet memurlarının “*Memurluğa alınma şartlarından her hangi birini taşımadığının sonradan anlaşılması veya memurlukları sırasında bu şartlardan her hangi birini kaybetmesi*” memurluğu sona erdiren sebepler arasında sayılmıştır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl ve daha fazla süre ile hapis cezasına mahkûm olmak ve yine aynı maddede sayılmış olan bazı suçlardan mahkûm olmak devlet memurluğuna engel haller olarak sayılmıştır. Dolayısıyla 48. maddenin memurluğa engel olarak düzenlediği mahkûmiyetlerden birinin kişinin memurluğa atanması sırasında var olmasına rağmen bu durumun sonradan anlaşılması veya memurluk sırasında mahkûm olunması memurluğun sona ermesine sebep olacaktır.

Yetkide ve usulde paralellik ilkesi gereğince kişinin memurluğa atamasını gerçekleştiren makam tarafından memurluğa engel mahkûmiyetin bulunduğu tespiti halinde, devlet memurluğundan çıkarma işlemi gerçekleştirilecektir.^[6] Koşullarda eksiklik sebebiyle memurluğun sona erdirilmesi noktasında idarenin bağlı yetkisi bulunmaktadır.^[7] İdare tarafından memurluğun sona erdirilmesi; memurluğa giriş anındaki koşullarda eksiklik sebebiyle geçmişe etkili olacağı için atama işleminin geri alınması niteliğinde, koşulların sonradan kaybedilmesi halinde ise geleceğe etkili olacağı için memurluğa atama işleminin kaldırılması niteliğinde olacaktır.^[8]

K. 2021/5405, 17.11.2021, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025.

[6] Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 799.

[7] Ender Ethem Atay, *İdare Hukuku*, 2. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 2009), 949.

[8] Ulusoy, *Türk İdare Hukuku*, 648. Çağlayan ise memur olma koşullarından birinin eksik olduğunun sonradan öğrenilmesi veya ilgili memurun koşullardan birini sonradan kaybetmesi halinde memurluğun kendiliğinden sona ereceğini ifade

Taksirli suçlar devlet memurluğuna girişe engel bir hal olarak Kanunda düzenlenmediği için kişinin görevde iken taksirli bir suçtan almış olduğu mahkûmiyet de memurluğun sona ermesine sebep olmayacak, kişi cezasının infazı neticesinde görevine geri dönebilecektir.^[9]

II. YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİ KARARI VE KOŞULLARI

Cezanın önleme amacı kapsamında, suç işleyen kişinin cezalandırılması ve bu cezanın infazı suretiyle toplumun suça karşı korunmasının yanı sıra hükümlünün ıslah edilmesi ve yeniden topluma kazandırılması hedeflenir.^[10] Cezanın infazı sırasında hükümlünün bazı hakları kullanmaktan yoksun bırakılması, toplumun korunması ve hükümlünün ıslah edilerek yeniden topluma kazandırılması için gereklidir. Cezanın infazının tamamlanmasının ardından hak yoksunluklarının devam etmesi, cezanın önleme amacıyla bağdaşmayacaktır. Zira, aksine bir uygulama infaz sırasında ve tahliye olduktan sonra iyi halli olduğunu ortaya koyan

etmektedir. Çağlayan, *İdare Hukuku Dersleri*, 620. Ayrıca Gözler ve Kaplan, Tan ve Akgüner tarafından ise koşullarda eksiklik sebebiyle memurluğun sona erdiğinin atamaya yetkili üst amir tarafından tespit edilmesi/ saptanması gerektiği ifade edilmektedir. Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, 26. Baskı (Bursa: Ekin Yayınevi, 2024), 583; Tan Turgut, *İdare Hukuku*, 5. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 2016), 544; Tayfun Akgüner, *Kamu Personel Yönetimi*, 6. Baskı (İstanbul: Der Yayınevi, 2014), 312; Benzer görüşte olan Günday da memurluğun sona erdiğinin bir idari işlem ile tespit edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Metin Günday, *İdare Hukuku*, 10. Baskı (Ankara: İmaj Yayınevi, 2011), 639. Atay ise atamaya yetkili üst amir tarafından idari bir kararla memuriyetten çıkarmanın gerçekleştirilmesi gerektiğini ve bu noktada idarenin bağlı yetkisinin söz konusu olduğunu ifade etmiştir; Atay, *İdare Hukuku*, 949.

[9] Mehmet Karaaslan, “Suç ve Cezaların Memuriyete Etkisi,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, no. 1 (Mart 2009): 102; Seyit Rasim Doru, “Devlet Memurluğuna Alınma Şartlarından Biri Olarak Mahkûmiyet,” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 73, no. 2 (2015): 53.

[10] Veli Özer Özbek, *İnfaz Hukuku*, 20. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2025), 43 vd.

hükümlünün topluma yeniden karışmasını engelleyecek ve damgalanmış bir kişi olarak toplum dışına itilmesine neden olabilecektir. Bu nedenle “yasaklanmış hakların geri verilmesi” kurumu kabul edilmiştir.^[11] Ceza mahkûmiyeti ile kaybedilen hakları kullanma ehliyeti hükümlüye bu hukuki çare ile geri verilmek suretiyle, artık yeniden sosyalleşen, düzelen, toplumsal hayata uyum sağladığını ispatlayan hükümlüye “iyi halli” olmanın karşılığı tanınmış olacaktır.^[12] Yasaklanmış hakların geri verilmesi kurumu, hükümlüyü ıslah ederek yeniden topluma kazandırma işinde son basamaktır ve ceza infaz sistemini tamamlar.^[13]

Mülga 765 sayılı TCK’nın Genel Hükümleri arasında (1. Kitabının 10. Babında) “*Memnu hakların iadesi*” başlığı altında 121 ilâ 124. maddeleri arasında bu kuruma yer verilmişti.^[14] Memnu hakların iadesi davasında

[11] Çetin Arslan, “Yasaklanmış Hakların Geri verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu md. 13/A),” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 56, no. 4 (Aralık 2007): 4. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kurumu Yargıtay’ın bir kararında; “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarla belli bir suç veya ceza mahkû miyetine bağ lı olarak doğ r u dan veya mahkû miyetin yasal sonucu olarak ö ngören sürekli hak yoksunluklarının; cezanın infaz edilmesinden ya da infaza hukuki bir nedenle son verilmesi halinde kararın kesinleş mesinden itibaren, belirli bir süre gö sterilen iyi hal sonrasında, mahkû mun talebiyle, geleceğ e yö nelik olarak mahkemece geri verilmesi” şeklinde tanımlanmıştır: Yargıtay 8. Ceza Dairesi, E. 2016/12303, K. 2017/11899, 26.10.2017, <https://legalbank.net/belge/y-8-cd-e-2016-12303-k-2017-11899-t-26-10-2017-memnu-haklarin-iadesi-istemi-mahkemece-sanigin-mahkumi/2950596>, Erişim Tarihi: 30.10.2024.

[12] Faruk Erem, “Memnu Hakların İadesi,” *Adalet Dergisi*, no. 6 (Haziran 1948): 621; Zekeriya Yılmaz, “Bir Suçtan Mahkû miyet Nedeniyle Seçme ve Seçilme Ehliyetinden Yoksunluk.” *Terazi Hukuk Dergisi*, no. 57 (Mayıs 2011): 38.

[13] Erem, “Memnu Hakların İadesi”, 622.

[14] m. 121: “*Müebbeden hidematı ammeden memnuiyet ve ceza mahkûmiyetinden mü tevellit diğ er nevi ademi ehliyet cezaları memnu hakların iadesi tarikiyle izale olunabilir.*”

m. 122: “*Yukarıdaki maddede yazılı ceza, ş ahsi hürriyeti bağ l ayıcı bir cezaya bağ lı olduğ u halde, buna mahkûm olan ve iş lemiş olduğ u cürümden dolayı*

uygulanacak usul ise mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun (CMUK) 416 ilâ 420. maddelerinde düzenlenmişti.

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) yasaklanmış hakların geri verilmesi kurumuna yer verilmemiştir. Zira, yeni Ceza Kanunu ile öngörülen yaptırım sisteminde hak yoksunlukları kural olarak cezanın infazının tamamlanmasıyla sona ermektedir; hükümlünün yasaklanan haklarını tekrar kullanabilmesi için başka bir merciin iznine veya kararına ihtiyaç bulunmamaktadır. 5271 sayılı TCK'da yer alan güvenlik tedbirlerinden biri olan *“Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma”*yı düzenleyen 53. maddeye göre, hükümlü – kural olarak- kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak maddenin 1. fıkrasında gösterilen bazı hakları kullanamayacaktır. Aynı maddenin 2. fıkrasında; *“Kişi, işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamaz.”* denilmek suretiyle, hak yoksunluğunun cezanın infazının tamamlanmasıyla kendiliğinden sona ereceği açıkça ifade edilmiştir.

Bununla birlikte, yine 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun Geçici 2. maddesinde; *“Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne toplanmış olsun veya olmasın, suç tarihi itibarıyla bu Kanunun yürürlük*

pişmanlık duyduğunu ihsas edecek surette iyi hali görülen kimse, asıl cezasını çektiği veya ceza af ile ortadan kalktığı tarihten itibaren üç ve zamanaşımı ile düşmüş olduğu surette düştüğü tarihten itibaren beş yıl geçtikten sonra memnu haklarının iadesini talep edebilir./Eğer bu mahrumiyet ve ıskatı ehliyet cezaları diğer bir cezaya ilaveten tertib olunmamış ise memnu hakların iadesi ancak hüküm ilamının kat'ileştiği tarihten itibaren beş sene sonra istenebilir.”

m. 123: *“Mükerrirler cezanın tamamen infazından veya af yahut müruru zaman ile sukutundan itibaren bundan evvelki maddede beyan olunan müddetlerin iki katı geçmedikçe memnu haklarının iadesi istidasında bulunamazlar.”*

m. 124: *“Memnu haklar, Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununun tayin ettiği suretlerle iade olunur. Memnu hakların iadesine alakadarın talebi üzerine usulü dairesinde karar verilmesi mahkemeye aittir.”*

tarihinden önceki kayıtlar hakkında, 3682 sayılı Kanuna göre süre yönünden silinme koşulu oluşanlar silinir; diğer kayıtlar için bu Kanun hükümlerine göre işlem yapılır.” denildikten hemen sonra “Anayasanın 76 ncı maddesi ile özel kanun hükümleri saklıdır.”^[15] şeklindeki düzenlemeye yer verilmek suretiyle bazı durumlara özgü süresiz hak yoksunluğuna yol açabilecek bir yol izlendiği de görülmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere 5237 sayılı TCK’nın 53. maddesi infazın tamamlanmasıyla kural olarak hak yoksunluğunun da sona ereceğini ifade etse dahi, en başta Anayasanın “Milletvekili seçilme yeterliliği”ni düzenleyen 76. maddesi olmak üzere -TCK dışındaki- çeşitli kanunlarda bazı suçlardan hükümlü olanların “affa uğramış olsalar dahi” milletvekili seçilme, memurluğa atanma gibi haklardan süresiz olarak mahrum bırakılacakları yönündeki düzenlemeler mevcudiyetlerini korumaktadır. Bu durum karşısında süresiz hak yoksunluğunun ortaya çıkarabileceği mağduriyetleri engellemek maksadıyla 6.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun’un 38. maddesi ile 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu’na eklenen 13/A maddesi ile TCK dışındaki kanunların belli bir suçtan dolayı veya belli bir cezaya mahkûmiyete bağladığı hak yoksunluklarının giderilebilmesi için “yasaklanmış hakların geri verilmesi” kurumu hukuk sistemimize yeniden dahil edilmiştir.^[16]

[15] Bu cü mle, 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu’nun Geçici 2. maddesinin ilk halinde yer almakla birlikte, Anayasa Mahkemesinin 20.1.2011 tarihli ve 2008/44 Esas ve 2011/21 Karar sayılı kararı ile iptal edilmiş ve 5.4.2012 tarihli ve 6290 sayılı Kanun’un 3 maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

[16] Madde gerekçesi; “Maddeyle, 5352 sayılı Kanuna 13/A maddesi eklenmiştir ir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 53 üncü maddesindeki düzenlemeye göre, belli bir suçtan mahkumiyete bağ lı süresiz hak yoksunluğu ndan söz edilemez. İşlediği suç dolayısıyla toplumda kişiye karşı duyulan güven sarsıldığı için suçlu kişi , ö zellikle güven ilişk isinin varlığı nı gerekli kılan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmaktadır. Ancak, bu hak yoksunlukları süresiz değildir . Cezalandırılmakla güdülen asıl amaç, işlediği suçtan dolayı kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlayıp tekrar topluma kazandırılması olduğuna göre, 53 üncü maddede suça bağ lı hak yoksunluklarının da belli bir süreyle sınırlandırılması yö nünde düzenleme yapılmıştır ır. Türk Ceza Kanunu’nda, belli bir suçu işlemekten dolayı cezaya mahkû miyetin sonucu olarak ö mür boyu devam edecek bir hak yoksunluğu söz konusu olmadığı için, yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesine ilişkin düzenleme yapılmamıştır .

Adli Sicil Kanunu'nun 13/A maddesindeki düzenlemelere göre, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı verilebilmesinin ilk koşulu, mahkûm olunan cezanın infaz edilmiş olmasıdır.^[17]

Bununla birlikte, ağırlaştırılmış müebbet ve müebbet hapis cezalarının infazı hükümlünün hayatı boyunca devam edeceğinden (TCK m. 47-48), bu hapis cezalarından dolayı 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un (CGTİHK) 107 ve 108. maddelerinde belirtilen süreleri iyi halli geçirip koşullu salıverilen hükümlünün cezasının infazı hayatının sona ermesi ile tamamlanacağından, - *özel afla cezanın süreli hapis cezasına çevrilmesi gibi sebepler dışında*- ağırlaştırılmış müebbet ve müebbet hapis cezasına hükümlü olanlar hakkında yasaklanmış hakların geri verilmesine karar verilmesi fiilen ve hukuken mümkün olamayacaktır.^[18]

Yeni ceza adalet sisteminde erteleme bir infaz rejimi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, TCK'nın 51. maddesi uyarınca ertelenen mahkûmiyet hükümlerinin infazının tamamlanmış sayılabilmesi için,

Ancak, 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun Geçici 2 nci maddesinde, diğer kanunlardaki kasıtlı bir suçtan dolayı belirli süreyle hapis cezasına veya belli suçlardan dolayı bir cezaya mahkûm olan kişi lerin, belli hakları kullanmaktan süresiz olarak yoksun bırakılmasına ilişkin hükümleri saklı tutulmuşt ur. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dışı ndaki çeş itli kanunlardaki süresiz hak yoksunluğu doğuran bu hükümlere rağmen, yasaklanmış hakların geri verilmesi yolunun kapalı tutulması, uygulamada ciddi sorunlara yol açacaktır. Bu sorunların çö zümüne yö nelik olarak, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dışı ndaki çeş i tli kanunlardaki kasıtlı bir suçtan dolayı belirli süreyle hapis cezasına veya belli suçlardan dolayı bir cezaya mahkûm olan kişi lerin süresiz olarak kullanmaktan yasaklandıkları hakları tekrar kullanabilmelerine imkân tanıyan bir düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulmuşt ur.”, <https://legalbank.net/belge/madde-13-a/1347566>, Erişim Tarihi: 29.10.2024.

[17] “... Yasaklanmış hakların geri verilmesinin ilk koşulu, mahkûm olunan ‘cezanın’ infaz edilmiş olmasıdır. İnfazın tamamlanmış olması ile ifade edilmek istenen husus cezanın tamamıyla yerine getirilmiş olmasıdır. Dolayısıyla hapis cezasında süre, koşullu salıverme (şartla tahliye) değil, bihakkın (tamamıyla) salıverilme tarihinden itibaren başlayacaktır...” Yargıtay 2. Ceza Dairesi, E. 2012/24202, K. 2013/18514, 04.07.2013, <https://legalbank.net/belge/y-2-cd-e-2012-24202-k-2013-18514-t-04-07-2013-yasaklanmis-haklarin-geri-verilmesi-karari-ve-adli-sic/1372103>, Erişim Tarihi: 30.10.2024.

[18] Arslan, “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu 13/A)”, 20.

belirlenen denetim süresinin yükümlülüklerle uygun veya iyi halli olarak geçirilmesi gerekir (TCK m. 51/8).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde, açıklanmasının geri bırakılması nedeniyle hukuken varlık kazanamayan mahkûmiyet hükmünün infazının söz konusu olamayacağı açıktır. Denetim süresi boyunca askıda olan bu kesinleşmemiş mahkûmiyet hükmünün, yasaklanmış hakların geri verilmesi talebine konu edilmesi mümkün değildir.

Adli Sicil Kanunu'nun 13/A maddesinin 2. fıkrasında yer alan *"Mahkûm olunan cezanın infazına genel af veya etkin pişmanlık dışında başka bir hukukî nedenle son verilmiş olması halinde, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebil(eceği)"* yönündeki düzenlemeden hareketle, cezanın infazının bazı hukuki nedenlerle tamamlanamaması halinde de yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebileceği anlaşılmaktadır.

TCK'nın 64 vd. maddelerinden hareketle cezayı düşüren hallerin; hükümlünün ölümü, af ve ceza zamanaşımı olduğunu ifade edebiliriz. Hükümlünün ölümü ile birlikte, hapis ve henüz infaz edilmemiş adlî para cezaları ortadan kalkar (TCK m. 64/2); adli sicil ve arşiv kaydı ayrı bir karara ihtiyaç kalmadan tamamen silinir (Adli Sicil Kanunu m. 9 ve 12). Ayrıca, hükümlünün ölümü ile birlikte, hak ehliyeti de kaybedilecektir. Yukarıda belirtilen TCK ve Adli Sicil Kanunu'ndaki düzenlemeler de göz önünde bulundurulduğunda, hükümlünün infaz sırasında ölümü durumunda yasaklanmış hakların geri verilmesinin söz konusu olamayacağını ifade etmek gerekir.^[19]

TCK 68. maddesinde gösterilen ceza zamanaşımı sürelerinin dolması ile birlikte hükümlü ile Devlet arasındaki infaz ilişkisi sona erecektir. Ayrıca, TCK'nın 69. maddesi uyarınca *"Cezaya bağlı olan veya hükmünde belirtilen hak yoksunluklarının süresi ceza zamanaşımı doluncaya kadar devam"* edecektir. Ceza zamanaşımı süresinin dolması ile birlikte -*Kanun'da*

[19] Arslan, "Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu 13/A)", 23.

gösterilen başvuru süresinin de dolmuş olması kaydı ile- hak yoksunluğunun dayanağı olan hüküm yasaklanmış hakların geri verilmesi talebine konu edilebilecektir.

Özel af nedeniyle infazın tamamlanamamış olması mümkündür. TCK'nın 65. maddesinde; özel af ile hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebileceği veya infaz kurumunda çektirilecek süresi kısaltılabileceği ya da adlî para cezasına çevrilebileceği, cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunluklarının, özel affa rağmen etkisini devam ettireceği düzenlenmiştir. Özel af; Anayasanın 87. maddesi uyarınca TBMM tarafından çıkarılacak bir kanunla uygulama alanı bulacağı gibi Anayasanın 104. maddesine göre, sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle hükümlülerin cezalarının hafifletilmesi veya kaldırılmasına Cumhurbaşkanı tarafından karar verilmesi şeklinde de uygulanabilir. Özel af nedeniyle cezasının infazı tamamlanamamış hükümlülerin yasaklanmış hakların geri verilmesi talebinde bulunmaları mümkündür.

Anayasa'nın 87. maddesi uyarınca, genel af ilanına karar verme yetkisi TBMM'ye aittir. Genel af halinde, kamu davası düşer, hükmolunan cezalar bütün neticeleri ile birlikte ortadan kalkar (TCK m. 65/1). Adli Sicil Kanunu'nun 9. maddesinde genel af halinde adli sicil kaydının silinip arşiv kaydına alınacağı düzenlenmiştir. Genel af halinde hükmolunan cezanın bütün neticeleri ile birlikte ortadan kalkacak olması ve bu durumda hak yoksunluğundan söz edilemeyeceği için yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınmasına ihtiyaç olmadığını değerlendiriyoruz.^[20]

[20] Aynı yöndeki görüş için bkz. Cengiz Topel Çiftcioğlu, "Memnu Hakların İadesi," *İzmir Barosu Dergisi*, no. 2 (Ağustos 2024): 117; başta milletvekili seçilme yeterliliğini hükmüne altına alan Anayasa'nın 76. maddesi olmak üzere çeşitli kanunlarda "affa uğramış olsalar bile" hak yoksunluğunun devam edeceği yöndeki ifadelerin mevcudiyetini koruması nedeniyle, genel af halinde de yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluyla yoksun kalınan haklara yeniden erişmenin mümkün olabileceği yöndeki aksi görüş için bkz. Arslan, "Yasaklanmış Hakların Geri verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu md. 13/A)", 24; Ezgi Maya Avcı, "Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi," *Ceza Hukuku Dergisi*, no. 18 (Nisan 2012): 263.

Etkin pişmanlık, suç tamamlandıktan sonra belli suçlar açısından cezayı kaldıran veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsî sebep niteliği taşımaktadır.^[21] Etkin pişmanlık hükümleri kural olarak ceza yargılaması sırasında uygulanabilir. Cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması durumunda CMK'nın 223/4. maddesi gereğince mahkemece “ceza verilmesine yer olmadığı kararı” verileceğinden, ortada infaz edilecek ve dolayısıyla hak yoksunluğuna neden olabilecek bir mahkûmiyet hükmü bulunmadığı için, bu nitelikteki bir karar nedeniyle yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna başvurulması söz konusu olamayacaktır. Cezada indirim yapılması sonucunu doğuran etkin pişmanlık hükümleri de yine kovuşturma sırasında mahkemece hüküm verilirken uygulanabilir ve bu indirim sonucunda verilecek hapis veya adli para cezası kesinleştikten sonra infaz edilecektir. Bu durumda uygulanacak etkin pişmanlık hükmünün de infaz aşaması ile bir ilgisi bulunmamaktadır. Başka bir deyişle etkin pişmanlık hükmü ceza infaz edilirken değil, ceza verilirken uygulanmaktadır. Böyle bir durumda yasaklanmış hakların geri verilmesi, Adli Sicil Kanunu'nun 13/A maddesinin 2. fıkrasına göre değil, 1. fıkrasına göre mümkün olabilir; zira, etkin pişmanlıktan dolayı infaz edilemeyen bir hüküm söz konusu değildir. Aksine, etkin pişmanlık nedeniyle indirim yapılmış da olsa infaz edilen bir hüküm söz konusudur.

Adli Sicil Kanunu'nda yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı verilmesi yoluna gidilebilmesi için infazın tamamlanması veya *-infaz hukuki nedenlerle tamamlanamamış ise-* hükmün kesinleştiği tarihin üzerinden belli bir sürenin geçmiş olması aranmaktadır. Kanun bu süreyi deneme veya denetim süresi olarak adlandırmış olmamakla birlikte, doktrinde ağırlıklı

[21] İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 20. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2024), 769; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 17. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2024), 448.

olarak “*deneme süresi*”^[22], bazı yazarlarca “*denetim süresi*”^[23] ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir. Yeni ceza adalet sisteminde, “*denetimli serbestlik tedbiri*” bir ceza infaz yöntemi olarak yerini aldığından, daha yerleşik hukuki bir tabir olması nedeniyle bu süre için “*denetim süresi*” kavramını kullanmayı tercih ettik.

Denetim süresi açısından ilk düzenleme, cezanın infazının hukuki bir engel ortaya çıkmadan tamamlanması durumunda, infazın bittiği tarihten itibaren üç yıllık sürenin geçmiş olmasıdır. Diğer düzenleme ise genel af ve etkin pişmanlık dışında hukuki bir sebeple infazın tamamlanamaması durumunda, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebilmesi için, hükmün kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmiş olmasıdır. Belirtilen ikinci durumda hapis cezasının süresi uzun olan mahkûmiyetler açısından ayrıca asgari bir denetim süresinin geçmiş olması da aranmıştır. Buna göre, denetim süresi hükümlünün mahkûm olduğu hapis cezasına üç yıl eklenmek suretiyle bulunacak süreden az olamayacaktır. Örneğin, 10 yıl hapis cezasının 7 yılı infaz edilmiş iken özel af nedeniyle tahliye edilen hükümlü, hüküm kesinleştikten 13 yıl sonra yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna başvurabilecektir.

Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı verilebilmesi için hükümlünün bu süre zarfında yeni bir suç işlememiş olması ve hayatını iyi halli olarak sürdürdüğü hususunda mahkemede bir kanaat oluşması gereklidir (Adli Sicil Kanunu m. 13/A/1-b).

[22] Faruk Turhan, “Anayasa ve Milletvekili Seçimi Kanununa Göre Seçilmeye Engel Suç ve Cezaların Yeni Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi,” *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, no. 1-2 (2007): 80; İbrahim Çiçek, “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi (Memnu Hakların İadesi),” *Terazi Hukuk Dergisi* 8, no. 83 (Temmuz 2013): 83; Çiftcioğlu, “Memnu Hakların İadesi”, 118; Arslan, “Yasaklanmış Hakların Geri verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu md. 13/A)”, 27; Avcı, “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi”, 272.

[23] Yaşar Güçlü, “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi,” *Terazi Hukuk Dergisi*, no. 41 (Ocak 2010): 145.

Denetim süresinde işlenen suçun, kasten veya taksirle işlenen suç olması açısından bir fark bulunmadığı maddenin lafzından anlaşılmaktadır. Ancak, erteleme^[24], hükmün açıklanmasının geri bırakılması^[25], koşullu salıverme^[26] gibi benzeri şekilde denetim süresi öngören kurumların tamamında denetim süresi içinde kasıtlı suç işlenmesi aranırken, yasaklanmış hakların geri verilmesi için kasten işlenen suçların yanında taksirle işlenen suçların da kapsama dahil edilmesinin yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Zira, kasıtlı suç işleyen kişi suçla korunan hukuki değeri ihlal ettiğinin bilincinde olarak fiilini gerçekleştirmekte iken, taksirli suç işleyen kişi objektif özen yükümlülüğünün ihlali niteliğindeki fiili ile suçun kanuni tanımındaki unsurları istemeden gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte, önemli olan suçun denetim süresi içerisinde işlenmiş olmasıdır; suçtan dolayı yapılan yargılamanın denetim süresi içerisinde sona ermesi, hükmün denetim süresi içinde kesinleşmesi gerekli değildir. Bu nedenle, yasaklanmış hakların geri verilmesi talebinde bulunulduğunda, mahkemece denetim süresi zarfında işlendiği iddia edilen bir suçtan dolayı başvuru hakkında soruşturma veya kovuşturma bulunup bulunmadığı araştırılmalı, böyle bir durum varsa sonucuna göre hareket edilmelidir.^[27]

[24] TCK m. 51/7: “7) Hükümlünün denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklere, infaz hâkiminin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi halinde; ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine infaz hâkimliğince karar verilir.”

[25] CMK m. 231/10: “Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.”

[26] CGTİHK m. 17/12: “Koşullu salıverilen hükümlünün, denetim süresinde hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklere, infaz hâkiminin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi hâlinde koşullu salıverilme kararı geri alınır.”

[27] Arslan, “Yasaklanmış Hakların Geri verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu md. 13/A)”, 30.

III. YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİ KARARININ DEVLET MEMURLUĞUNA GİRİŞ KOŞULLARINA ETKİSİNE YARGI MERCİLERİNİN YAKLAŞIMI

A. DANIŞTAYIN YAKLAŞIMI

Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının devlet memurluğu giriş koşullarına etkisi noktasında Danıştay kararlarında bir istikrar olmadığı ve alınan kararların pek çoğunun da oy çokluğu ile alındığı görülmektedir. Bu sebeple Danıştayın her iki yöndeki kararlarının gerekçeleri ile birlikte incelenmesinin faydalı olacağı düşüncesi ile konu ile ilgili kararları ikiye ayırarak incelemenin uygun olduğunu değerlendirmekteyiz.

1- Devlet Memurluğu Koşullarını Kazandırdığını Kabul Eden Kararlar

Danıştay'ın yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının devlet memurluğuna engel olan mahkûmiyet koşulunu ortadan kaldırdığına ilişkin kararlarının azımsanmayacak bir sayıda olduğu, ancak bu kararların tamamına yakınının oyçokluğu ile alındığı görülmektedir. Danıştayın bu yöndeki kararlarının gerekçelerini örnekler çerçevesinde tespit etmeye çalışacağız.

Danıştay kararına konu olan bir olayda; terör amaçlı örgüte üye olmak suçundan 12 yıl ağır hapis cezasına mahkûm olan kişinin bu mahkûmiyetinin sonucu olarak 657 sayılı Kanun'daki koşulları kaybettiği gerekçesiyle memuriyetine son verilmesi işlemine karşı açılan davada, ilk derece mahkemesi davacı hakkında memnu hakların iadesi kararı alınmış olsa da davacının mahkûmiyet hükmü sebebiyle görevine son verilmesine ilişkin işlemin hukuka uygun olduğuna karar vermiştir. Danıştay yapmış olduğu temyiz incelemesi neticesinde; 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'na eklenen 13/A maddesiyle yasaklanmış hakların geri verilmesi başlığı altında yapılan düzenlemenin gerekçesine ve 5237 sayılı TCK'nın 5. maddesinde yer alan “*Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır.*” hükmüne atıfta bulunarak; yasaklanmış hakların geri verilmesinin 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde

yer alan mahkûmiyet sebebiyle var olan ehliyetsizliği geçmişe yönelik olmasa da geleceğe yönelik olarak ortadan kaldırdığını, 657 sayılı Kanun'un 98. maddesindeki hüküm gereğince memurluğa alınma şartlarından herhangi birini taşımadığı sonradan anlaşılan veya memurlukları sırasında bu şartlardan herhangi birini kaybeden kişinin memuriyetine son verilmesi noktasında idarenin bağlı yetkisi bulunduğundan, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının geçmişe değil, geleceğe yönelik sonuç doğurduğu gerekçesiyle davacının mevcut görevine son verilmesi işleminin hukuka uygun olduğuna oyçokluğu ile karar vermiştir.^[28]

Danıştay hırsızlık suçundan mahkûm olan kişinin atamasının yapılmamasına ilişkin işlemin iptali için açılan davada; memnu hakların iadesi müessesesi ile ceza mahkûmiyetinden doğan süresiz yasakların ve ehliyetsizliklerin önüne geçilerek, yasak ve ehliyetsizliklerden kurtulmak isteyen kimseyi düzgün ve hukuk kurallarına uygun bir şekilde yaşamaya teşvik etmenin amaçlandığı, yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesinin 2006 yılında 5352 sayılı Kanuna eklendiği, bu düzenlemeden sonra 2008 yılında 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddesinde değişikliğe gidilmiş olsa da memnu hakların iadesi kararı alınsa dahi devlet memuru olunamayacağına ilişkin bir hüküm de getirilmediği, 657 sayılı Kanun'un 48/A-(5) maddesinde yer alan "*TCK'daki süreler geçirilmiş olsa bile*" ifadesiyle maddede belirtilen suçlardan dolayı mahkûm olan ve bu mahkûmiyeti nedeniyle belli hakları kullanmaktan yasaklanan kişilerin devlet memuru

[28] Danıştay 8. Dairesi, E. 2018/2262, K. 2021/5405, 17.11.2021, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025. Bu karar oy çokluğu ile alınmış olup karşı oyda; yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının ceza mahkumiyetini ortadan kaldıran bir niteliğe sahip olmadığı ve 657 sayılı Kanun'un 48/A (5) numaralı alt bendinde yer alan "affa uğramış olma" halinin dahi kaybedilen memuriyet şartını geri getirmeyeceğine dikkat çekilerek 657 sayılı Kanundaki mahkumiyete ilişkin koşulun ancak mahkumiyeti ortadan kaldıran tasarruflar yoluyla sağlanabileceği, bu sebeple yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının 657 sayılı Kanun'un 1. fıkrasının (A) bendinin (5) numaralı alt bendinde gösterilen şartların sonuçlarını ortadan kaldıran herhangi bir yöne bulunmadığı şeklinde gerekçe ifade edilmiştir.

olamayacağı, yasaklanmış hakların iadesi kararı alınması durumunda ise, mahkûmiyet ortadan kalkmamakla birlikte mahkûmiyetten doğan veya mahkûmiyetle birlikte hükmedilen ehliyetsizliklerinin ileriye dönük olarak ortadan kalkacağı ve bu doğrultuda davacının memnu hakların iadesi kararı almış olsa bile memuriyete engel mahkûmiyeti bulunduğundan bahisle atamasının yapılmamasına ilişkin dava konusu işlemin hukuka aykırı olduğu sonucuna ulaşmıştır.^[29]

Benzer yöndeki bir diğer kararda da silahlı örgüt üyeliğinden mahkûmiyeti olan ve 657 sayılı Kanun'un 4/C maddesine göre geçici personel olarak çalışan kişinin sözleşmesinin feshine ilişkin davada; memnu hakların iadesi kararının, gerek Türk Ceza Kanunundan, gerekse özel bir kanundan kaynaklansın kamu hizmetlerinden yasaklanma, memuriyetten mahrumiyet, seçme ve seçilme hakkından yoksun kılınma gibi temel hak ve özgürlükler alanındaki ehliyetsizlikleri gelecek için ortadan kaldıran ve kişiye kullanması men edilen hakları kullanma yetkisi sağlayan bir karar olduğu; Adli Sicil Kanunu'nda 2006 yılında yapılan değişiklik sonrasında 657 sayılı Kanun'un 48/A-(5) maddesinde 2008 yılında 5728 sayılı Kanun ile değişiklik yapılarak maddeye, "*Türk Ceza Kanunu'nun 53'üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile;*" ibaresi eklenmiş ise de, memnu hakların iadesi kararı alınsa dahi devlet memuru olunamayacağına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş olmasına vurgu yapılarak kişinin mahkûmiyetine bağlı hak yoksunluğunun dava konusu işlemin tesis edildiği tarihten önce aldığı memnu hakların iadesi kararı ile ortadan kalktığına karar verilmiştir.^[30]

Bir diğer kararda da esrar nakletme suçundan mahkûmiyeti dolayısıyla memuriyete alınmayan kişinin açtığı davada yukarıda belirttiğimiz benzeri gerekçelere yer verdikten sonra "*Dava konusu olayda, davacının mahkûm*

[29] Danıştay 12. Dairesi, E. 2016/3369, K. 2019/5842, 12.09.2019, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025.

[30] Danıştay 12. Dairesi, E. 2018/1627, K. 2022/2565, 16.05.2022, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025.

olduğu suç, kaçakçılık suçu ile aynı nitelikte olmamakla birlikte, davacı kaçakçılık suçundan mahkûm olmuş olsaydı dahi, sözü edilen mahkûmiyetine bağlı olan hak yoksunluğunun; dava konusu işlemin tesis edildiği tarihten önce aldığı memnu hakların iadesi kararı ile ortadan kalktığı açık olduğundan, davacının memuriyete engel mahkûmiyetinin bulunduğundan söz edilemeyeceği sonucuna” varılmıştır.^[31] Benzer şekilde sahtecilik suçundan mahkûm olmuş kişinin memuriyete engel mahkûmiyeti bulunduğundan bahisle atamasının yapılmamasına ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada ilk derece mahkemesi, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı sebebiyle mahkûmiyetten doğan ehliyetsizliklerin ileriye dönük olarak son bulduğu gerekçesi ile kişinin atamasının yapılmaması yönündeki işlemin hukuka aykırı olduğuna karar vermiş ve bu karar Danıştay tarafından oyçokluğu ile onanmıştır.^[32]

2- Devlet Memurluğu Koşullarını Kazandırmadığını Kabul Eden Kararlar

[31] Danıştay 12. Dairesi, E. 2016/6014, K. 2019/2740, 12.09.2019, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025. Benzer yöndeki diğer kararları için bkz. Danıştay 12. Dairesi, E. 2016/10508, K. 2019/6096, 19.09.2019; Danıştay 12. Dairesi, E. 2016/10668, K. 2019/6095, 19.09.2019; Danıştay 12. Dairesi, E. 2016/10771, K. 2021/918, 24.02.2021; Danıştay 12. Dairesi, E. 2017/248, K. 2021/967, 24.02.2021; Danıştay 12. Dairesi, E. 2017/1946, K. 2021/917, 24.02.2021; Danıştay 12. Dairesi, E. 2019/5954, K. 2019/9664, 04.12.2019; Danıştay 12. Dairesi, E. 2020/1142 K. 2022/6480, 14.12.2022, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025.

[32] Danıştay 12. Dairesi, E. 2015/3013, K. 2019/4029, 28.05.2019, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025. Karar oyçokluğu ile alınmış olup karşı oyda; kişilerin kamu görevinin üstlenilmesinden yoksun bırakılmanın da bulunduğu, ancak Türk Ceza Kanunu’na göre bu yasakların, mahkum olunan hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar sürebileceği, Adli Sicil Kanununa göre ise Ceza Kanunu dışındaki kanunların belli bir suçtan dolayı veya belli bir cezaya mahkûmiyete bağladığı hak yoksunluklarının giderilebilmesi için, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebileceği belirtilmiş ise de, bu konuda 657 sayılı Kanun’un 48/A-5. maddesindeki açık düzenleme dikkate alındığında; affa uğramış olsa bile bu maddede tek tek sayılmak suretiyle belirtilen suçlardan mahkum olanların artık hiç bir şekilde memuriyete atanmasının mümkün olmadığı yönündeki kanaat belirtilmiştir.

Danıştayın yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının devlet memurluğu koşullarını kazandırmadığını kabul ettiği kararlarından örnekler ile bu yaklaşımındaki gerekçeleri tespit etmeye çalışacağız. Danıştay bu yöndeki kararlarında zaman zaman 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddesindeki iki farklı mahkûmiyete ilişkin koşulu birbirinden ayırarak incelemiş, zaman zaman ise her iki mahkûmiyet koşulu arasında herhangi bir ayırım yapmamıştır.

Kasten öldürme suçuna tam teşebbüsten 5 yıl ağır hapis cezası bulunan kişinin yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı almış olsa bile memuriyete engel mahkûmiyetinin bulunduğundan bahisle atamasının yapılmasına ilişkin kararnamenin iptali yolunda tesis edilen işlemin iptali istemiyle açılan davada, ilk derece mahkemesi tarafından iptal istemi reddedilmiş ve Danıştay tarafından ilk derece mahkemesinin kararı bozulmuş; davalı idare ise bu karara karşı karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Danıştay karar düzeltme talebini değerlendirdiği kararında; memnu hakların iadesi kararı dahi bulursa, 5237 sayılı Kanun'un 53/2. ve 657 sayılı Kanunun 48/A-5 maddelerinde yer alan hukuki düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezası alan ya da affa uğramış olsa bile bu maddede sayılan suçlardan mahkûm olanların artık hiç bir şekilde memuriyete atanmasının mümkün olmadığı; 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddesinde yer alan "*Türk Ceza Kanununun 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile*" ifadesinin davacı lehine bir hak vermeyeceği ve davacının hukuki durumunda memuriyete yeniden atanmasına yönelik olumlu bir durum yaratmadığı, memuriyete engel hal devam ettiği için atamanın yapılmasına ilişkin kararnamenin iptali yolunda tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.^[33] Bu karara konu olaydaki mahkûmiyet 48.

[33] Danıştay 12. Dairesi, E. 2013/3325, K. 2015/3534, 28.05.2015, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025. Bu karar oyçokluğu ile alınmış olup karşı oyda; memnu hakların iadesinin Türk Ceza Kanunu'na göre verilmiş bir ceza mahkumiyetine bağlı ehliyetizlikleri ortadan kaldırır nitelikte olduğu ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanun'un 48/A-5. maddesindeki şartların taşınmadığından bahisle

maddede düzenlenen ve tahdidi olarak sayılmış olan suçlardan değil, birinci grupta yer alan mahkûmiyetlerden olmasına rağmen Danıştay bu kararında, herhangi bir ayırım yapmayarak Kanunda düzenlenmiş olan tüm mahkûmiyetler için yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının memuriyet koşullarını geri kazandırmayacağı sonucuna ulaşmıştır.

Konu ile ilgili bir başka kararda; hırsızlık suçundan mahkûm olan kişinin memuriyete engel mahkûmiyetinin bulunduğu bahisle atamasının yapılmaması işlemine karşı açılan davada ilk derece mahkemesi işlemin hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Danıştay temyiz incelemesinde oy çokluğu ile almış olduğu kararda; Türk Ceza Kanunu'na göre mahkûmiyete bağlı hak yoksunluklarının mahkûm olunan hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar sürmesine rağmen Türk Ceza Kanunu'na göre bu konuda daha özel bir kanun olan 657 sayılı Kanun'da yer alan açık düzenleme gereğince; 5237 sayılı TCK'nın 53. maddesinde sayılan hak yoksunluklarından birisi olan kamu görevinin üstlenilmesinden yoksun bırakılma hak yoksunluğunun, eğer mahkûm olunan mahkûmiyet bir yıl veya daha fazla süreliyse ya da affa uğramış olsa bile bu maddede sayılan suçların birinden kaynaklanmaktaysa, mahkûm olunan kişinin cezası infaz edildikten sonra da devam edeceği sonucuna ulaşıldığı; memnu hakların iadesi kararı dahi bulunsa, 5237 sayılı Kanun'un 53/2. ve 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddelerinde yer alan hukuki düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezası alan ya da affa uğramış olsa bile bu maddede sayılan suçlardan mahkûm olanların artık hiç bir şekilde memuriyete atanmasının mümkün olmadığı gerekçesi ile idare mahkemesinin kararının netice itibarıyla onanmasına karar vermiştir.^[34] Görüldüğü üzere Danıştay bu kararında da, 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddesindeki mahkûmiyet

iptaline	ilişkin	dava	konusu	işlemlerde	hukuka
uyarlık	bulunmadığı	kanaati ifade	edilmiştir.		

[34] Danıştay 12. Dairesi, E. 2014/3161, K. 2015/3529, 28.05.2015, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025.

koşulları arasında herhangi bir ayrıma gitmemiştir.

Konuyla ilgili bir Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu kararında ise, 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 düzenlemesindeki mahkûmiyet koşulları arasında bir ayrıma gidilerek; memnu hakların iadesi kararının bazı kamu haklarından yoksun kılınmadan kaynaklanan ehliyetsizlikleri gelecek için ortadan kaldıracığı belirtilmiş, ancak 657 sayılı Kanun'un 48. maddesindeki *"affa uğramış olsa bile"* ifadesine vurgu yapılarak; kanun koyucunun 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddesinde tek tek sayılan suçlardan mahkûmiyet halinin genel af hariç kesinleşmiş bir cezayı kaldıran, cezayı hafifleten veya daha hafif bir cezaya çeviren özel af halinde memuriyete alınma konusunda bir engel olarak belirlenmişken, özel affa göre daha dar kapsamlı olan ve mahkûmiyet hükmünü ortadan kaldırmayan memnu hakların iadesi halinin memuriyete girmeye evleviyetle engel olacağı sonucuna varmış ve anılan maddede belirtilen; *"... affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak"* şartını taşıma bakımından bir hak doğurmayacağına oyçokluğu ile karar vermiştir.^[35] Görüldüğü üzere Danıştay bu kararında

[35] Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2019/3092, K. 2021/2001, 25.10.2021, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025; Benzer yöndeki diğer bir karar için bkz: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2022/1141, K. 2022/2318, 27.06.2022; Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2023/444, K. 2023/1833, 05.10.2023, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun aynı yöndeki bir diğer kararında da; Türk Ceza Kanunu karşısında özel bir kanun olan 657 sayılı Kanunun 48/A-5. maddesi ile Türk Ceza Kanunu'nun aksine belli suçlar açısından, bu suçlar affa uğramış olsalar bile, süresiz hak yoksunluğu getirecek bir düzenleme yapıldığından, adli sicil kaydının silinmesi, yüz kızartıcı suçtan dolayı ortaya çıkan hak yoksunluğunu ortadan kaldıracak nitelikte bulunmadığı gerekçesi yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının memuriyet koşulunu kazandırmayacağına karar vermiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2007/2368, K. 2011/1214, 17.11.2011, <https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025.

ise, 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddesindeki düzenlenen mahkûmiyet koşulları arasında bir ayrıma giderek, affa uğramış olsa bile ifadesinden sonra tahdidi olarak sayılan suçlardan dolayı alınan mahkûmiyet hükmünün devlet memurluğu için daimi bir hak yoksunluğu şeklinde olduğuna karar vermiştir.

B. ANAYASA MAHKEMESİNİN YAKLAŞIMI

Anayasa Mahkemesinin 2022 yılında bireysel başvuru üzerine vermiş olduğu Genel Kurul kararına^[36] konu olayda; yasa dışı silahlı örgüt kurma veya katılma suçundan kişi hakkında verilen 12 yıl 6 ay ağır hapis cezası Cumhurbaşkanlığı tarafından ilan edilen özel af ile affedilmiş, bunun üzerine kişi memnu hakların iadesi kararı almıştır. Başvurucunun Devlet hizmet yükümlülüğü kurası sonucu Toplum Sağlığı Merkezine hekim olarak atanmasının ardından, daha önce almış olduğu mahkûmiyet sebebiyle 657 sayılı Kanun'un 48. maddesindeki şartları taşımadığı gerekçesi ile ataması iptal edilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen "Özel Hayata Saygı Hakkı"nın ihlal edildiği iddiası ile yapılan başvuru neticesinde Anayasa Mahkemesi kanunilik açısından yapmış olduğu değerlendirmede; memnu hakların iadesi kararının mahkûmiyeti değil mahkûmiyete bağlı hak yoksunluklarını geleceğe dönük olarak ortadan kaldırdığını, 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde yer alan "*Türk Ceza Kanununun 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile;... ya da affa uğramış olsa bile... suçlarından mahkûm olmamak.*" şeklindeki düzenleme dikkate alındığında kanun koyucunun bazı suçlardan mahkûmiyeti doğrudan devlet memurluğuna engel hâl olarak düzenlediğini, ayrıca mahkûmiyeti ortadan kaldırmayan durumların, hak yoksunluklarına bağlanan sürelere ve affa ilişkin vurgudan memnu hakların

[36] Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, B. 2018/36485, 14.12.2022, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, Erişim Tarihi: 06.04.2025.

iadesinin bu şarta etkisi olmayacağını anlaşıldığını belirtmiştir.^[37]

Yüksek Mahkeme aynı kararında meşru amaç açısından yapmış olduğu değerlendirmede, Anayasa'nın 20. maddesinde özel sınırlama sebebinin öngörülmemiş olduğunu, ancak bu hak ve özgürlüklerin hem hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğunu hem de Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve hürriyetler ile devlete yüklenen ödevlerin de bu hak ve özgürlüklere sınır olabileceğini, Anayasa'nın 5. maddesi gereğince kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamanın devletin temel amaç ve görevleri arasında bulunduğunu, ancak bunu sağlamanın ön koşulunun da milli güvenliğin ve kamu düzeninin tesisi olduğunu, özellikle kamu gücünü kullanan kuruluşların milli güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacını taşıdıkları durumlarda takdir yetkilerinin daha geniş olduğunu, özel hayata saygı hakkına müdahale teşkil eden mesleğe ilişkin tedbirlerde millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasının, kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasının hakkın doğasından kaynaklanan bir sınırlandırma nedeni olarak kabul edilebileceğini, somut olay nezdinde bazı suçlardan mahkûm olanlar yönünden kamuda çalışma yasağının öngörülmesinin ve mesleğini kamu bünyesinde icra etmesine yönelik müdahalenin meşru amaç unsurunu taşıdığı sonucuna ulaşmıştır.^[38]

Anayasa Mahkemesi bu kararında son olarak başvuruyu “*Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük*” açısından değerlendirmiş ve Anayasa'nın 129. maddesi gereğince memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü olduklarını, kanun koyucunun 5237 sayılı Kanun'un 53. maddesinde hak yoksunluğu için belirlenen sürenin geçmiş veya affa uğramış olsalar bile devlet memuru olamayacaklarını düzenleyerek

[37] 58 ve 59. paragraf

[38] 62, 63 ve 64. paragraf

sayılan suçlardan mahkûm olanlar yönünden süresiz hak yoksunluğu öngördüğünü, ilgili Kanun maddesinde memurluğa engel olarak görülen mahkûmiyetin sadece kamu hizmetinin niteliğini etkileyebilecek bazı suçlarla sınırlandığını ve genel bir yasak halinin söz konusu olmadığını, memnu hakların iadesinin mahkûmiyet hükmüne etkisinin olmadığını, ancak bir hak yoksunluğunu ortadan kaldıracığından doğrudan devlet memuru olma hakkı vermediğini ifade etmiş ve oy çokluğu ile özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Sonuç itibarıyla Anayasa Mahkemesi bu kararında; kamu gücü kullanan kuruluşların milli güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacını taşıdıklarına, kamu görevlilerinin sadakat, tarafsızlık ve devlete bağlılık yükümlülüklerine vurgu yaparak, memnu hakların iadesi kararının 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde tek tek sayılan suçlardan mahkûm olanlar için memur olma koşullarını geri kazandırmayacağını kabul etmiştir. Oy çokluğu ile alınan bu kararda karşı oy gerekçelerinde diğer gerekçeler ile birlikte, kanun lafzının birden fazla yoruma müsait olduğu, 5352 sayılı Kanun'un 13/A maddesi ile 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddesi arasında bir uyumsuzluk olduğu ya da en azından muhatapları nezdinde tereddütler yaratacağı da ifade edilmiştir.

V. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde yer verilen mahkûmiyetler memurluğa engel olarak düzenlenmiş olmakla beraber, bazı hukuki müesseseler bu mahkûmiyetlerin engel hal olmasını ortadan kaldıracıdır. Bu noktada konumuz olan yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının memuriyete etkisi de ayrıca ele alınması gereken hususlardan bir tanesini oluşturmaktadır.

Ceza mahkûmiyetinin doğurmuş olduğu daimi hak yoksunluklarının giderilmesi için kabul edilmiş bir hukuki müessese olan yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının memuriyete giriş koşullarına olan etkisine

ilişkin 657 sayılı Kanun'da açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu sebeple çalışmamızda da ayrıntıları ile yer vermiş olduğumuz gibi, yargı kararlarında da konuya ilişkin bir birliktelik bulunmamaktadır. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının memurluğa alınma koşullarını sağladığı yönünde kararlar olduğu gibi memurluğa alınma koşullarını sağlamadığı yönünde de kararlar bulunmakta ve her iki yöndeki kararlar da ekseriyetle oy çokluğu ile alınmaktadır. Benzer şekilde doktrinde de her iki yönde görüşlerin olduğu görülmektedir.^[39] Bu sebeple konunun net bir cevabının olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının memuriyet koşullarını kazandırdığını kabul edilen Danıştay kararlarında ve aksi yöndeki kararların azınlık oylarında genel olarak; yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesini tekrar kanuni bir temele kavuşturan 2006 yılında Adli Sicil Kanunu'nda yapılan düzenlemenin gerekçesi ile TCK'nın 5. maddesinde yer alan “*Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır.*” düzenlemesi, bu kanuni düzenleme yapıldıktan sonra 2008 yılında 657 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik ile aksine bir düzenleme yapılmaması bir diğer ifade ile yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınmış olsa bile kişilerin memur olamayacaklarına ilişkin bir düzenleme yapılmaması, gerekçelerine yer

[39] Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının tüm mahkumiyet koşulları için engel hali ortadan kaldırdığı yönünde bkz: Karaaslan, “Suç ve Cezaların Memuriyete Etkisi”, 134; Selman Sacit Boz, Abidin Kadir İnce, Gizem Elif Büyükyıldırım ve Enis Acar, *Kamu Personel Hukuku*, ed. Selman Sacit Boz (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 543. Doru tarafından Adli Sicil Kanunu'nun 13/A maddesinde daimi hak yoksunluklarının önüne geçmek için yapılan düzenlemeden sonra Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesi ile “affa uğramış olsa bile” ve “TCK'nın 53. maddesindeki süreler geçmiş olsa bile” ifadeleri ile hak yoksunluğunun süresiz olmasına yol açacak bir düzenleme getirildiği, ancak yapılması gerekenin Türk Ceza Kanunu'nun genel amacı ve yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesinin getirilme amacının dikkate alınarak yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının tüm mahkumiyetler açısından geçerli olması gerektiği ifade edilmiştir. Bkz: Doru, “Devlet Memurluğuna Alınma Şartlarından Biri Olarak Mahkumiyet”, 67-8.

verildiği görülmektedir.

Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının memuriyet koşullarını kazandırmadığını kabul eden Danıştay kararlarında ve aksi yöndeki kararların azınlık oylarında ise genel olarak; 657 sayılı Kanun'da mahkûmiyetin engel koşul olarak düzenlendiği ve yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının mahkûmiyeti ortadan kaldırmadığı, 657 sayılı Kanun'un Türk Ceza Kanunu'na göre özel bir kanun niteliğinde olduğu, 657 sayılı Kanun'da ismen sayılan suçlardan kaynaklı mahkûmiyetlere özgü olarak affa uğramış olsa bile ifadesine yer verilmiş olduğu ve özel affa göre sonuçları itibariyle daha dar kapsamlı olduğu için yasaklanmış hakların geri verilmesinin evleviyetle bu hakkı vermeyeceği, gerekçelerine yer verildiği görülmektedir.

Konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi de oy çokluğu ile almış olduğu kararında; 657 sayılı Kanun'da mahkûmiyet memuriyete engel hal olarak düzenlendiği için yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının mahkûmiyeti ortadan kaldırmadığına, hak yoksunluklarına bağlanan sürelerle ve affa ilişkin vurgudan memnu hakların iadesinin bu engel hali ortadan kaldırmayacağına, kamu gücü kullanan kuruluşların milli güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacını taşıdıklarına, kamu görevlilerinin sadakat, tarafsızlık ve devlete bağlılık yükümlülüklerine vurgu yaparak, memnu hakların iadesi kararının 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde tek tek sayılan suçlardan mahkûm olanlar için memur olma koşullarını geri kazandırmayacağı gerekçeleri ile yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının alınmasının memuriyet koşullarını kazandırmadığına karar vermiştir.

Çalışmamızda incelemiş olduğumuz Danıştay kararlarından da anlaşılacağı üzere, uygulamada konunun tam olarak çözülemediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Danıştayın her iki yönde kararlarının da var olması, bu kararlarının genellikle oy çokluğu ile alınmış olması, aynı zamanda Anayasa Mahkemesinin de kararının oy çokluğu ile alınmış olması

meselenin farklı değerlendirmelere müsait olduğunu ortaya koymaktadır.

Bazı yargı kararlarında ve/veya karşı oylarda yapıldığı gibi, konunun ele alınmasında 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde iki farklı şekilde düzenlenen mahkûmiyet koşulunun ayrı ayrı incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddesinde düzenlenen her iki mahkûmiyet koşulunu ayrı ayrı incelediğimizde; maddede düzenlenen ilk mahkûmiyet hükmü olan “... *kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına*” mahkûm olmamak koşulu açısından, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınmasının, aksi yönde yargı kararları bulunsa da, kişinin memur olma koşullarını elde etmesi sonucunu doğuracağı kanaatindeyiz. Bu sonuca, maddenin bu mahkûmiyet koşulunu düzenleyen kısmında tahdidi olarak sayılmış belirli suçlara yer verilmemiş olmasını, mahkûmiyetten dolayı uygulanacak yaptırımın türüne ve süresine ilişkin bir sınır getirilmiş olmasını ve yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının hukuk sistemimize dahil edilmesinin genel gerekçesini birlikte değerlendirerek ulaşılmış bulunuyoruz.

Bununla birlikte anılan maddedeki mahkûmiyete ilişkin ikinci düzenleme olan “*affa uğramış olsa bile*” maddede tek tek sayılmış olan suçlardan mahkûm olmamak koşulu açısından ise; 48. maddede yer alan ilk mahkûmiyet koşulu için yukarıda yer verdiğimiz kanaatimizden farklı olarak, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının tahdidi olarak sayılmış olan bu mahkûmiyetlerden dolayı memur olma koşullarını yeniden kazandırmayacağı değerlendirmesinin daha isabetli olduğu sonucuna ulaşmaktayız. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesindeki ikinci olarak yer verilen mahkûmiyet koşulunu; devlet memurlarının statüsü ile Anayasal ve yasal yükümlülükleri, kanuni düzenlemede “*affa uğramış olsa bile*” ifadesine yer verilmiş olması ve 657 sayılı Kanun'un amaçsal yorumu ile Türk Ceza Kanunu ve Adli Sicil Kanunu ile ilişkisi açısından değerlendirdiğimizde bu sonuca ulaşılmış bulunuyoruz.

Şöyle ki; Anayasa'nın 129. maddesinde devlet memurları ile kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunmakla yükümlü oldukları açıkça düzenlenmiş, 657 sayılı Kanun'da da devlet memurlarının birtakım ödev ve sorumluluklarına yer verilmiştir. 657 sayılı Kanun'daki bu ödev ve sorumluluklardan ilki, Kanun'un 6. maddesinde "Sadakat" başlığı altında; devlet memurlarının Anayasaya ve kanunlara sadakatle bağlı kalmak ve milletin hizmetinde Türkiye Cumhuriyeti kanunlarını sadakatle uygulamak yükümlülükleri bulunduğu, her durumda devletin menfaatlerini korumak mecburiyetinde oldukları şeklinde düzenlenmiştir. Devlet memurlarının ödev ve sorumluluklarından bir diğeri ise 7. maddede "Tarafsızlık ve devlete bağlılık" başlığı altında; memurların Anayasaya ve kanunlara aykırı olan, memleketin bağımsızlığını ve bütünlüğünü bozan Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliğini tehlikeye düşüren herhangi bir faaliyette bulunamayacakları, aynı nitelikte faaliyet gösteren herhangi bir harekete, gruplaşmaya, teşekküle veya derneğe katılamayacakları, bunlara yardım edemeyecekleri, şeklinde düzenlenmiştir. Bu hükümler ile memurların, devlete sadakat ve devlete bağlılık şeklinde ödev ve sorumlulukları, Anayasal ve yasal bir hüviyete sahip kılınmıştır. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde kanun koyucu tarafından tahdidi olarak sayılmış olan suçların^[40] ise, memurların devlete sadakat ve bağlılık yükümlülükleri ile çelişir nitelikte olduğu aşıkardır. Devlet memurları kendi görevleri doğrultusunda devleti temsil etmektedirler. Anılan maddede sayılan suçların işlenmesi ise devlet memurluğu ile bağdaşır nitelikte değildir. Devlet memurluğuna giriş için mahkûmiyete ilişkin getirilen düzenlemelerin amacı bir Danıştay kararında da; "kamu görevine atanan kişide toplumun aradığı saygınlık, güvenilirlik, yasalara, hukuka saygılı davranış içinde olmak gibi özellikleri kaybeden kişinin (kamu görevine

[40] Doktrinde Ulusoy tarafından, Kanunda tek tek sayılan bu suçların özel olarak önemli ve hassas görülen suçlar olduğu ifade edilmiştir. Ulusoy, *Türk İdare Hukuku*, 633.

girmesini önlemek ve girmişse) kamu görevinden ayrılmasını sağlamaktır."^[41] şeklinde ifade edilmiştir. Bu suçlardan mahkûmiyet de bahsettiğimiz niteliklerinden dolayı kanun koyucu tarafından tahdidi olarak sayılmış, bu suçlara ilişkin mahkûmiyetin türüne veya süresine dair herhangi bir sınır getirilmemiş ve böylece aynı maddede düzenlenen diğer mahkûmiyet koşulundan ayrılmıştır. Kanun koyucu tarafından yapılan bu ayırım, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının neticeleri açısından da farklı değerlendirmeyi haklı ve gerekli kılmaktadır.

Aynı zamanda 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddesindeki suçlar tek tek sayılmadan önce "*affa uğramış olsa bile*" vurgusunun yapılması da, her ne kadar buradaki af özel af niteliğinde kabul edilse bile^[42], kanun koyucunun amacının, anılan suçlardan mahkûmiyetin devlet memuru olmaya engel halinin daimi bir hak yoksunluğu şeklinde olduğunu ortaya koymaktadır. Kanun koyucu bu suçlardan mahkûmiyeti devlet memurluğuna engel hal için yeterli görmüş, af ile getirilen lehe düzenlemeler ile dahi devlet memurluğuna girmenin mümkün olmadığını hükme bağlamıştır.

657 sayılı Kanun ile Türk Ceza Kanunu ve Adli Sicil Kanunu arasındaki ilişki açısından da konunun ele alınması gerekmektedir. 657 sayılı Kanun'un 48. maddesi 2008 yılında değişikliğe uğramış ve mevcut haline kavuşmuştur. 2008 yılı değişikliği^[43] ile Türk Ceza Kanunu'nun

[41] Danıştay 5. Dairesi, E.1986/306, K.1987/235, 19.02.1987, Nakleden; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 718-9.

[42] 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddesinde sayılan suçlardan hüküm giyenlerin genel ya da özel affa uğrasalar bile memur olamayacakları yönündeki değerlendirme için bkz. Mustafa Avcı, *Devlet Memurları Kanunu Kapsamında Kamu Görevliliğine Giriş* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2009) 125; Benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Boz, İnce, Büyükyıldırım ve Acar, *Kamu Personel Hukuku*, 539.

[43] Anılan maddenin 2008 yılı değişikliğinden önceki hali şu şekildedir: "*Taksirli suçlar ve aşağıda sayılan suçlar dışında tecil edilmiş hükümler hariç olmak üzere, ağır hapis veyahut 6 aydan fazla hapis veyahut affa uğramış olsa bile Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla, zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyeti kırıcı suçtan veya istimal ve istihlak kaçakçı-*

53. maddesindeki süreler geçmiş olsa bile ifadesi madde metnine girmiş ve 2008 yılı öncesinde de var olan affa uğramış olsa bile ifadesi, 2008 yılı değişikliği ile de aynen muhafaza edilmiştir. Adli Sicil Kanunu'nun 13/A maddesine yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesi 2006 yılında eklenmiş, 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin mahkûmiyet koşulunu düzenleyen fıkrası ise 2008 yılında değişikliğe uğramıştır. Kanun koyucu 2008 yılında yapmış olduğu değişiklikte yasaklanmış hakların geri verilmesine ilişkin herhangi bir düzenlemeye ise yer vermemiştir. İşte kanun koyucunun bu sessizliği uygulamada yasaklanmış hakların geri verilmesinin memuriyete etkisi noktasında farklı yorumların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bazı Danıştay kararlarında 2008 yılında yapılan değişiklikte 657 sayılı Kanun'da yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının memurluğa alınma sonucunu doğurmayacağına ilişkin açık bir hükme yer verilmemiş olmamasının, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının memuriyete giriş koşullarını sağlayacağı şeklinde yorumlanması gerektiği ifade edilmiş ise de; 2008 yılında 657 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikte hem yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının alınmasına ilişkin lehe bir düzenlemeye yer verilmemiş olması hem de "*affa uğramış olsa bile*" ifadesinin aynen muhafaza edilmesi bizi aksi bir yoruma sevk etmektedir. 2008 yılında 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde yapılan değişikliğe ilişkin Başbakanlık tarafından TBMM'ye gönderilen Kanun Tasarısının 73. madde gerekçesinde; yapılan bu düzenlemede Adli Sicil Kanunu'nun ilgili hükümlerinin de dikkate alındığı açıkça ifade edilmiştir. 2008 yılı değişikliği ile 48. maddede yasaklanmış hakların geri verilmesi kararına ilişkin lehe bir düzenlemeye gidilmemesi, affa uğramış olsa bile ifadesinin aynen muhafaza edilmesi ve Tasarının madde gerekçesinde yer alan bu ifade birlikte değerlendirildiğinde; kanun koyucunun bilinçli bir tercihte bulunarak, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının, bu mahkûmiyet koşulu açısından memurluğa giriş engelini ortadan kaldırmak istemediğini göstermektedir.

lığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma su çlarından dolayı hükümlü bulunmamak. ”.

Konuya ilişkin özel kanun-genel kanun çerçevesinde yapılacak değerlendirmenin, 657 sayılı Kanun'un 48. maddesindeki mahkûmiyet koşulunun amaçsal yorumu ile birlikte yapılması gerekmektedir. 657 sayılı Kanun devlet memurlarının memuriyete alınma koşulları açısından Türk Ceza Kanunu ve Adli Sicil Kanunu'na göre özel kanun niteliğine sahiptir. 48. maddedeki ilk mahkûmiyet hükmü açısından kanun koyucunun bazı suçları tek tek saymamış olması, mahkûmiyetten dolayı uygulanacak yaptırımın türü ve süresine ilişkin sınır getirmiş olması, affa uğramış olsa bile vurgusunun yapılmamış olması, yeni ceza adalet sisteminde kural olarak daimi hak yoksunluğunun kabul edilmemesi ile birlikte değerlendirildiğinde; 657 sayılı Kanun özel kanun niteliğinde olsa da, 48. maddedeki ilk mahkûmiyet koşuluna ilişkin alınmış olan yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının, memuriyet koşuluna engel hali ortadan kaldıracağı sonucuna ulaşabiliriz.

657 sayılı Kanun'un 48. maddesinde mahkûmiyete ilişkin engel hal olarak düzenlenen tek tek sayılmış suçlardan mahkûmiyeti amaçsal yorum çerçevesinde değerlendirdiğimizde ise; kanun koyucunun bu mahkûmiyet koşulunda suçları tahdidi olarak saymış olması, bu suçlardan mahkûmiyete ilişkin herhangi bir süre veya yaptırım türü sınırlaması yapmaması, sayılmış olan bu suçların devlet memurlarının Anayasal ve yasal ödev ve yükümlülükleri ile bağdaşmaması ve bu suçlara ilişkin affa uğramış olsa bile vurgusunun yapılması, bahse konu suçlardan mahkûmiyetin daimi bir hak yoksunluğu doğuracağı sonucuna bizi götürmektedir. Aynı zamanda bu mahkûmiyet koşuluna ilişkin kanun koyucunun amacının da daimi hak yoksunluğu şeklinde olduğunu değerlendiriyoruz. Maddenin amaçsal yorumu, kanun koyucunun ortaya koymaya çalıştığımız bu amacı ile birlikte diğer kanuni düzenlemeleri de değerlendirdiğimizde, 657 sayılı Kanun'daki düzenleme memur alımına ilişkin özel kanun niteliğinde olduğu için bu açıdan da yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının Kanunda tek tek sayılmış olan suçlardan dolayı memuriyet koşulunu kazandırmadığı sonucuna ulaşabiliriz.^[44]

[44] Devlet Personel Başkanlığı tarafından da, 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin 5. fıkrasında tek tek sayılan suçlar haricindeki diğer mahkûmiyetler için

Sonuç olarak; yasaklanmış hakların geri verilmesi kurumunun 2006 yılında mevzuatta yerini almasına rağmen 657 sayılı Kanun'un ilgili maddesinde 2008 yılında yapılan değişiklik ile yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı ile memuriyete alınma koşullarının sağlanmış olacağına ilişkin bir düzenlemeye gidilmemesi, 657 sayılı Kanun'un Adli Sicil Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'na göre memuriyete giriş koşulları açısından daha özel bir Kanun niteliğinde olması, 657 sayılı Kanun'un ilgili maddesinde tek tek sayılmış olan suçların devlet memurlarının sadakat, devlete bağlılık gibi yükümlülükleri ve devletin saygınlığı ve itibarı ile bağdaşmaması, affa uğramış olsa dahi bu suçların memurluğa alınmaya engel olması nedenleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde; 657 sayılı Kanun'un 48/A-5 maddesinde tek tek sayılmış olan suçlardan mahkûm olan bir kişinin yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alması ile memuriyete alınma koşullarını sağlayamayacağı şeklinde yorumlanmasının gerektiği kanaatindeyiz.^[45] Ancak yukarıda yer vermiş olduğumuz Anayasa Mahkemesi kararında yer verilen azlık oylarında da ifade edildiği gibi, 657 sayılı Kanun'daki düzenlemenin farklı şekillerde yorumlanmaya imkan vermesi sebebiyle hukuki belirlilik ve hukuki güvenlik ilkeleri ile bağdaşmadığı, bu sebeple konunun açıkça bir kanuni düzenlemeye kavuşturulması gerektiği kanaatindeyiz.

yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınmasının devlet memurluğu ö nü ndeki engeli kaldırdığı; 657 sayılı Kanun'un 48. maddesinin 5. fıkrasında tek tek sayılmış olan suçlardan dolayı alınan yasaklanmış hakların geri verilmesi kararının ise devlet memurluğu koşullarını kişiye kazandırmayacağı yö nü nde gö rü ş bildirilmiştir. Naklen bkz: Bucaktepe, *Ceza Mahkumiyetinin Devlet Memurluğuna Etkisi* , 179-81.

[45] Doktrinde de benzer yöndeki görüş için bkz. Adil Bucaktepe, *Ceza Mahkumiyetinin Devlet Memurluğuna Etkisi* (Bursa: Ekin Yayınevi, 2015), 181.

KAYNAKÇA

Akgüner, Tayfun. *Kamu Personel Yönetimi*. 6. Baskı. İstanbul: Der Yayınevi, 2014.

Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer ve Cemil Kaya. *Türk İdare Hukuku*. 17. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2023.

Arslan, Çetin. “Yasaklanmış Hakların Geri verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu md. 13/A).” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 56, no. 4 (Aralık 2007): 1-54.

Atay, Ender Ethem. *İdare Hukuku*. 2. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 2009.

Avcı, Ezgi Maya. “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi.” *Ceza Hukuku Dergisi*, no. 18 (Nisan 2012): 257-282.

Avcı, Mustafa. *Devlet Memurları Kanunu Kapsamında Kamu Görevliliğine Giriş*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2009.

Boz, Selman Sacit, Abidin Kadir İnce, Gizem Elif Büyükyıldırım ve Enis Acar. *Kamu Personel Hukuku*. Editör Selman Sacit Boz. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.

Bucaktepe, Adil. *Ceza Mahkumiyetinin Devlet Memurluğuna Etkisi*. Bursa: Ekin Yayınevi, 2015.

Çağlayan, Ramazan. *İdare Hukuku Dersleri*. 12. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2024.

Çiçek, İbrahim. “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi (Memnu Hakların İadesi).” *Terazi Hukuk Dergisi* 8, no. 83 (Temmuz 2013): 82-86.

Çiftcioğlu, Cengiz Topel. “Memnu Hakların İadesi.” *İzmir Barosu Dergisi*, no. 2 (Ağustos 2024): 101-128.

Doru Seyit Rasim. “Devlet Memurluğuna Alınma Şartlarından Biri Olarak Mahkumiyet.” *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 73, no. 2 (2015): 49-70.

Erem, Faruk. “Memnu Hakların İadesi.” *Adalet Dergisi*, no. 6 (Haziran 1948): 621-649.

Gözler, Kemal ve Gürsel Kaplan. *İdare Hukuku Dersleri*. 26. Baskı.

Bursa: Ekin Yayınevi, 2024.

Güçlü, Yaşar. “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi.” *Terazi Hukuk Dergisi*, no. 41 (Ocak 2010): 131-147.

Günday, Metin. *İdare Hukuku*. 10. Baskı. Ankara: İmaj Yayınevi, 2011.

Karaaslan, Mehmet. “Suç ve Cezaların Memuriyete Etkisi.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, no. 1 (Mart 2009): 95-138.

Koca, Mahmut ve İlhan Üzülmöz. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 17. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2024.

Özbek, Veli Özer. *İnfaz Hukuku*. 20. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2025.

Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 20. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2024.

Tan, Turgut. *İdare Hukuku*. 5. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 2016.

Turhan, Faruk. “Anayasa ve Milletvekili Seçimi Kanununa Göre Seçilmeye Engel Suç ve Cezaların Yeni Ceza Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi.” *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, no. 1-2 (2007): 55-85.

Ulusoy, Ali D. *Türk İdare Hukuku*. 6. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2023.

Yılmaz, Zekeriya. “Bir Suçtan Mahkûmiyet Nedeniyle Seçme ve Seçilme Ehliyetinden Yoksunluk.” *Terazi Hukuk Dergisi*, no. 57 (Mayıs 2011): 32-39.